

Kadınların cinsel ve üreme sağlığı ile hakları

Avrupa Konseyi
İnsan Hakları Komiseri tarafından yayımlanan
Tematik Belge

Özet ve Komiser'in
tavsiyeleri

Avrupa Konseyi

Bu çalışmada ifade edilen görüşlerin sorumluluğu yazar(lar)ına ait olup Avrupa Konseyi'nin resmi politikasını yansıtmaz zorunluluğu söz konusu değildir.

Bu belgenin tamamı veya bir kısmının yayımlanması veya çevrilmesine ilişkin tüm talepler, İletişim Müdürlüğü (F-67075 Strasbourg Cedex veya publishing@coe.int)'ne yöneltilmelidir. Bu belgeye ilgili diğer her tür iletişim için İnsan Hakları Komiserliği ile irtibata geçilmelidir.

Tematik belgeler, İnsan Hakları Komiseri tarafından önemli güncel insan hakları meseleleri üzerindeki düşünce ve tartışmalara katkıda bulunmak amacıyla yayımlanmaktadır. Bunların çoğu, tespit edilen sorunların ele alınışına dair Komiser'in tavsiyelerini de içermektedir. Bu tip uzmanlık belgelerinde beyan edilen görüşler, Komiser'in tutumunu yansıtmayabilir.

Tematik belgenin İngilizce tamamına şu adresten ulaşılabilir:
<http://www.coe.int/web/commissioner/publication>

Teşekkür:

İşbu tematik belge, Üreme Hakları Merkezi Avrupa Programı'ndan Leah Hoctor, Adriana Lamačková ve Katrine Thomasen tarafından, Jessica Boulet'nin yardımıyla hazırlanmıştır.

@Avrupa Konseyi, Aralık 2017

ÖZET

Cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakkı da dahil cinsel haklar ve üreme hakları, insan haklarının korunması çerçevesinin vazgeçilmez unsurlarıdır ve cinsel ve üreme sağlığı ile cinsel ve üreme haklarını teminat altına almak üzere devletin etkili müdahalesi bir zorunluluktur. Aksi halde, insan olarak yaşamlarımızın en önemli ve en mahrem kimi tarafları tehlikeye girer; bedenlerimiz, sağlığımız, cinselliğimiz ve çocuk doğurma veya doğurmama hakkında özerk ve bilinçli olarak karar verme kabiliyetimiz baltalanır.

Son on yılda, kadınların cinsel ve üreme sağlığı ile hakları alanında ve bunlarla ilgili ayrımcılığın ortadan kaldırılması doğrultusunda küresel planda ciddi ilerleme kaydedildi. Avrupa Konseyi üye devletleri de uzun zamandır bu çabaların ön saflarında yerini aldı. Bununla birlikte, kaydedilen önemli ilerlemeye rağmen, Avrupa'da kadınlar cinsel ve üreme sağlıkları ile haklarının yaygın ihlalleriyle ve yok sayılmasıyla karşı karşıya kalmaya devam etmekte. Avrupa'daki yasalar, izlenen politikalar ve uygulamalar, kadınların cinsel ve üreme sağlığını, kişi özerkliğini, onurunu, bütünlüğünü ve karar verme kabiliyetini hala çeşitli şekillerde ve ciddi biçimde kısıtlamakta ve baltalamaktadır.

Ayrıca, son yıllarda, bazı bölgelerde, kadınların cinsel ve üreme sağlığı ile haklarına yönelik yeniden baş gösteren tehditler söz konusu olmuştur. Cinsiyet eşitliğine ve kadın haklarının evrenselliğine yönelik uzun zamandır mevcut olan taahhütler sorgulanmak ve aşındırılmak istenmektedir. Bazı üye devletlerde, yasalar ve izlenen politikalar, bilhassa kürtaja ve doğum kontrolüne erişime gerici kısıtlamalar getirilmesi suretiyle, kadınların cinsel ve üreme sağlığı ile haklarının halihazırdaki mevcut korumasını geriye döndürmeyi hedeflemiştir. Birçok ülkede mahkemeler de, kadınların cinsel ve üreme sağlığı ile haklarını tehdit eden hukuki meydan okumalarla karşı karşıya kalmıştır. Bu ters tepkiler, kadın hakları için çalışan çok sayıda insan hakları savunucusunun ve sağlık personelinin faaliyetlerini de etkilemiştir.

Bu arada, kadınların cinselliği ve doğurganlığına ilişkin zararlı cinsiyet stereotipleri, damgalamalar ve toplumsal normlar kadınların yaşamlarının birçok yönünde hüküm sürmektedir. Kadına karşı şiddet ve cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerinde cebri uygulamalar, Avrupa'nın her yerinde devam etmektedir. Toplumsal ayıplama, utandırma ve tabu, ısrarla, kadınların cinsel yaşamlarının ve üreme sağlıklarının birçok veçhesini, ayrıca cinsel ve üreme sağlığı hizmetlerinin belli bazı türlerini hedef almaktadır.

Bazı Avrupa ülkeleri bugün birtakım cinsel eğitim programları uygulamakta olsa da, bunların çoğu, kapsamlı cinsel eğitim hakkında uluslararası insan haklarının gereklerinin ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün Avrupa'da Cinsellik ve Cinsel Eğitim Standartları'nın gerisinde kalmaktadır. Ayrıca, her ne kadar Avrupa'daki sağlık sistemlerinin çoğu görece güçlü sistemler olsa da, sağlık sistemlerinin kadınların cinsel ve üreme sağlığı ihtiyaçlarına cevap vermeleri

için sahip olmaları gereken donanımda eksiklikler ve aksaklıklar Avrupa'nın her yerinde görülmeye devam etmektedir. Kadınların cinsel ve üreme sağlığı alanında veri toplama ve finansman hala yetersizdir. Kadınların etkili modern doğum kontrol yöntemlerine erişimi; bunların mali olarak karşılanabilir ve fiilen mevcut ve ulaşılabilir olmasında yaşanan çok çeşitli sıkıntılar, bilgilendirmedeki eksiklikler ve ayrımcı politikaların koyduğu setler tarafından engellenmeye devam etmektedir.

Üye devletlerin neredeyse tamamı bugün artık kadının talebiyle veya geniş anlamda sosyo-ekonomik sebeplerle kürtaşı yasallaştırmış olsa da, az sayıda devlet, kürtaşı sıkı sıkıya tanımlanmış olağanüstü haller haricinde yasaklayan son derece kısıtlayıcı kanunlarını hala korumaktadır. Bu kanunlar, kadınların sağlığı ve selameti açısından sakıncalı, vahim sonuçlar doğurmaktadır. Bu ülkelerde hamileliğini sonlandırmaya karar veren kadınların çoğu güvenli şartlarda kürtaşı olmak için başka bir Avrupa ülkesine seyahat etmekte veya kendi ülkelerinde yasadışı yollarla kürtaşı yaptırmaktadır. Bu ülkelerde, ekseriyetle, kürtaşı izin verilen sınırlı hallerde dahi kadınlar yasal kürtaşı hizmeti almakta ciddi engellerle karşılaşmaktadır.

Kadının talebiyle kürtaşı yasal hale getirmiş bulunan bazı Avrupa ülkelerinde dahi, güvenli kürtaşı hizmetine erişimde kadınlar hala engellerle karşı karşıyadır. Bazı üye devletler, sağlık personelinin vicdani sebeplerle hizmet vermeyi reddettiği hallerde kadınların yasal kürtaşı hizmetine fiilen ulaşmasını garanti altına alan uygun bir düzenleyici çerçeve oluşturmamış ve yürürlüğe ilişkin gereken tedbirleri almamıştır. Ayrıca, kimi üye devletlerde, kadınların kürtaşı zamanında erişimini olumsuz etkileyen usuli birtakım zorluklar, sair kişilerden izin alınması şartı gibi, hala yürürlüktedir.

Bugün Avrupa ülkelerinin çoğunda anne ölüm oranları dünyadaki en düşük seviyelerde olsa da, anne sağlığı hizmetlerine erişimde büyük farklılıklar söz konusu olmaktadır; doğum ile ilgili kadın haklarına, kişinin onuruna ve özerkliğine saygıyı ve uygun koruma standartlarını sağlamakta Avrupa'nın birçok bölgesi yetersiz kalmaya devam etmektedir.

Bu endişeler, zorluklar, eksiklikler ve engellerin her biri, yoksul kadınlar, Romanlar, ergenlik çağındakiler, engelliler, mülteciler, sığınmacılar, kayıt dışı göçmen kadınlar dahil olmak üzere Avrupa'da kadınların savunmasız bırakılmış kesimleri söz konusu olduğunda iyice vahim hale gelmekte veya özel birtakım sonuçlar doğurmaktadır. Avrupa'da bunlar ve diğer birçok gruptan kadınlar, cinsel ve üreme sağlıkları ile haklarının sağlanmasında, cinsiyet temelli ayrımcılıkla bir araya gelen diğer ayrımcılık temelleri nedeniyle kesişimsel ayrımcılığa maruz kalmaktadır.

İlaveten, çok çeşitli engeller, cinsel ve üreme ile ilgili haklarının ihlallerinde kadınların adalete ve etkili hukuk yollarına erişimini sınırlandırmaya devam etmektedir. Bazı ülkelerde kadınlar hala, cinsel ve üreme haklarının geçmişte yaşanmış ağır ve sistematik ihlalleri için tazmin ve telafi beklemektedir.

Bu tematik belge, bu meselelerin her birini, üye devletlerin uluslararası ve Avrupa insan hakları kaynaklarından doğan ve insan hakları mekanizmaları tarafından yorumlanıp geliştirilen yükümlülükleri bağlamında, insan hakları açısından ele almaktadır. İnsan haklarını koruma mekanizmalarının genel olarak kabul ettiği üzere, üye devletlerin kadınların cinsel ve üreme sağlıkları ile haklarını koruma ve geliştirme yükümlülükleri, kadınların insan haklarına saygı ve bu hakları teminat altına alma ile cinsiyet eşitliğini geliştirme yükümlülüklerinin temel unsurlarıdır.

İnsan haklarını koruma mekanizmaları, birçok defa, bütün insan haklarının kadının cinsel ve üreme sağlığı ile bunlara ilişkin haklarıyla bağlantılı olduğunu tespit etmiş olsalar da, sağlık hakkı, yaşam hakkı, işkence ve kötü muamele yasağı, özel hayata saygı, eşitlik ve ayrımcılık yasağı gibi bazı insan haklarıyla özellikle irtibatlı olmaları nedeniyle bu haklara işaret etmişlerdir. İnsan haklarını koruma mekanizmaları, devletlerin kadınların kapsamlı cinsel eğitime, modern doğum kontrolüne, güvenli ve yasal kürtaja ve kaliteli anne sağlığı hizmetlerine erişimini temin etmek de dahil olmak üzere, bu haklara saygı ve yine bu hakları korumak için atması gereken etkili adımları ve ilgili yasa, politika ve uygulamaları sona erdirmeye ve bunlarda reform yapma yükümlülüklerini de ele almışlardır.

Bu tematik belgeyi, Komiser'in kadınların cinsel ve üreme sağlığı ile hakları alanındaki Avrupa Konseyi'nin bütün üye devletlerine tavsiyeleri takip etmektedir.

Komiser'in tavsiyeleri

İnsan Hakları Komiseri, Avrupa'nın her yerinde bütün kadınların ve kızların insan haklarını güvence altına almak için Avrupa Konseyi üye devletlerini şu adımları atmaya davet eder:

I. Kadın haklarına ve cinsiyet eşitliğine yönelik taahhütlerin teyit edilmesi ve kadınların cinsel ve üreme sağlığı ile haklarını aşındıran gerici adımlara karşı çıkılması

- ← mevcut korumanın aşındırılmasının önlenmesi, yerleşik hale gelmiş hak ve yetkileri geri almayı hedefleyen adımların ve girişimlerin reddedilmesi, cinsel sağlık ve üreme sağlığı ile bunlara ilişkin haklar alanında halihazırda atılmış bulunan gerici adımların ise geri alınması;
- ← insan hakları ilkelerine aykırı, cinsiyet eşitliğini sorgulayan veya kadınların cinsel ve üreme sağlığı ile haklarını zayıflatan sözler ve söylemlerden kaçınılması;
- ← kadınların cinsel ve üreme sağlığı ile haklarını ileri götürmek için çalışan insan hakları savunucularının, sivil toplum örgütlerinin ve sağlık hizmeti verenlerin faaliyetlerini baltalayan yasaların ve politikaların ıslahı ve bu aktörleri hedef alan şiddetin, nefret söyleminin, karalama kampanyalarının ve damgalamaların ele alınması, önlenmesi ve yaptırımla karşılanması;
- ← Kadınların cinsel ve üreme sağlığı ile hakları hakkında kanıta dayalı bilgilendirme yapılmasının sansürlenmesinden, engellenmesinden, kötü veya yanlış gösterilmesinden veya yasaklanmasından kaçınılması.

II. Kadınların cinsel ve üreme sağlığına yatırım yapılması ve kadınların cinsel ve üreme sağlığı ile haklarını geliştirmek üzerine tasarlanmış bir sağlık sisteminin kurulması

- ← kadınların cinsel ve üreme sağlığı için bütçeden yeterli kaynağın tahsis edilmesi ve hem kentlerde hem kırsal alanlarda sağlık sisteminin her seviyesinde uygun ve yeterli insan kaynağının sağlanması;
- ← kadınların kaliteli cinsel ve üreme sağlığı hizmetlerine erişimini olumsuz yönde etkileyen ekonomik zorlukların tespit edilmesi ve ele alınması; doğum kontrol araçları ile hizmetleri, anne sağlığı hizmetleri ve güvenli kürtaj hizmetleri gibi, kadınların ihtiyaç duyduğu cinsel ve üreme sağlığı hizmetlerinin mevcut kamu sağlık sigortası sistemlerine, ödenek, destek, geri ödeme planlarına dahil edilmesi;
- ← cinsiyet eşitliği programlamasında veya cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerinde uygulanan kesintiler ve tasarruf önlemlerinin sona erdirilmesi veya geri alınması;

- ← kadınların cinsel ve üreme sağlığı ile hakları için, ölçülebilir hedefler ve göstergelere göre şekillendirilmiş, kapsamlı ve dışlayıcı olmayan ulusal stratejiler ve eylem planlarının benimsenmesi ve yürürlüğe konması;
- ← stratejiler ve eylem planlarının savunmasız bırakılmış toplulukların temsilcileri ile, geniş bir yelpaze içinde, insan hakları, cinsiyet eşitliği, cinsel sağlık ve üreme sağlığı uzmanlarını da dahil eden şeffaf istişare süreçlerine dayandırılması;
- ← stratejiler ve eylem planlarının uygulanmasını koordine etmek üzere etkili mekanizmaların tesis edilmesi;
- ← stratejiler ve eylem planları için, etkili takip ve denetim mekanizmalarının, değerlendirme, izleme, düzenli gözden geçirme sistemlerinin kurulması.

III. Kapsamlı bir cinsel eğitimin verilmesinin sağlanması

- ← zorunlu, yaşa uygun, standartlaştırılmış, kanıta dayalı ve bilimsel nitelikte kapsamlı bir cinsel eğitim ("KCE") programının, temel eğitim öğretim müfredatı da dahil olmak üzere eğitim sisteminin her aşamasına dahil edilmesi;
- ← yasal mevzuatın insan hakları hukukunun koyduğu nesnellik ve tarafsızlık standartlarını karşılayan yaşa uygun KCE'den çocukların muaf tutulmasına izin vermediğinden emin olunması;
- ← KCE müfredatının cinsel ve üreme sağlığı ile haklarına bütüncül bir yaklaşım geliştirdiğinden ve cinsiyet eşitliği, cinsiyet çoğulculuğu, cinsel şiddet, erken yaşta hamileliğin önlenmesi ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar dahil, çok çeşitli konuları ele aldığından emin olunması;
- ← KCE müfredatı ve eğitim metodolojisinin, insan hakları standartlarına uygun olarak, çocuğun gelişim kapasitesini dikkate almasının sağlanması;
- ← kaliteli KCE'yi desteklemek ve kolaylaştırmak için öğretmenlere ve tüm eğitimcilere devamlı surette özel eğitim verilmesi;
- ← okul dışı kalan ergenler için KCE programlarının temin edilmesi.

IV. Modern doğum kontrolünün mali olarak karşılanabilir, fiilen mevcut ve erişilebilir olmasının güvence altına alınması

- ← etkili doğum kontrol yöntemlerinin mali bakımdan karşılanabilir olmasının sağlanması ve kadınların bunlara erişimini baltalamaya veya olumsuz yönde etkilemeye devam eden maddi engellerin ele alınması;
- ← doğum kontrol araç ve hizmetlerini, kamu sağlık sigortasının veya destek planlarının kapsamı dışında bırakan yasalar ve politikaların değiştirilmesi ve kapsamın bütün yaş gruplarına, modern doğum kontrolünün bütün yöntemlerine ve çeşitlerine uzanmasının sağlanması;
- ← çok çeşitli etkili doğum kontrol yöntemlerinin kırsal ve kentsel bölgelerin her yerinde fiilen ulaşılabilir olmasının güvence altına alınması ve

modern doğum kontrol araçlarının ve ilaçlarının ulusal temel ilaç listelerine dahil edilmesi;

- ← doğum kontrolü hakkında kanıta dayalı doğru bilginin verilmesinin sağlanması ve mitler ile yanlış inanışları sona erdirecek farkındalık programlarının ve stratejilerinin geliştirilmesi;
- ← ergenler ile engelli kadınlar dahil, bazı kadın grupları için, sair kişilerden izin alma şartı gibi, doğum kontrolü hizmetlerine ve bilgiye erişimi zorlaştıran yürürlükteki hukuki ve politik engeller ile acil doğum kontrolüne zamanında erişime mani olan engellerin kaldırılması;
- ← ilgili sağlık personeline etkili doğum kontrol yöntemleri üzerine düzenli, uzmanlaşmış ve içeriği kanıta dayalı eğitimlerin verilmesi.

V. Bütün kadınların güvenli ve yasal kürtaj hizmetine erişiminin sağlanması

- ← kürtajı az sayıda, sıkı sıkıya tanımlanmış, olağanüstü haller haricinde yasaklayan aşırı kısıtlayıcı kanunların değiştirilmesi ve kürtajın gebeliğin erken döneminde kadının talebi üzerine, sonrasında ve gebelik boyunca ise kadınların sağlıklarını ve yaşamlarını korumak ve kötü muameleye karşı güvence sağlamak amacıyla yasal olmasının sağlanması suretiyle bu kanunların uluslararası insan hakları standartları ile bölgesel en iyi pratiklere uygun hale getirilmeleri;
- ← kadınların mevcut kürtaj haklarını hukuken ileri sürebilecekleri etkili usul ve süreçlerin tesis edilmesi de dahil olmak üzere, yasal kürtaj hizmetlerinin fiilen mevcut ve erişilebilir olmasının sağlanması;
- ← kürtajın suç olmaktan çıkarılması ve yasal kürtaj hizmetlerine uygulanan ancak kamu sağlığı kılavuz ilkelerine aykırı olarak hala varlığını koruyan, zorunlu bekleme süreleri veya sair kişilerden izin alma şartı gibi usuli şartların kaldırılması;
- ← kürtaj öncesinde tarafsız olmayan danışmanlık hizmeti alınmasını şart koşan yasalar ve politikaların değiştirilmesi ve kürtaja ilişkin danışmanlık hizmetinin hiçbir zaman zorunlu, taraflı veya yönlendirici olmamasının sağlanması;
- ← kadınların güvenli kürtaj hizmetlerine erişimine yeni engeller getirmeyi amaçlayan yasa tekliflerinin ve politikaların geri çekilmesi ve reddedilmeleri suretiyle geriye gitmeme ilkesine saygının güvence altına alınması.

VI. Sağlık çalışanlarının hizmet vermeyi reddetmesinin kadınların cinsel ve üreme sağlığı hizmetlerine zamanında erişimini tehlikeye atmasının önüne geçilmesi

- ← Sağlık çalışanlarına vicdani veya dini gerekçelerle bazı cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerini vermeyi reddetme imkanı veren kanun ve

uygulamaların bulunduğu hallerde, bu imkanın cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine kadınların zamanında erişimini tehlikeye atmasını engelleyecek etkili bir düzenleyici çerçevenin ve uygulamaya yönelik önlemlerin yürürlüğe konması;

- ← Bu önlemlerin asgari olarak şunları güvence altına almasının sağlanması:
 - reddin acil ve zorunlu durumlarda mümkün olmaması;
 - tüm sağlık çalışanlarına, hizmeti sunmaya istekli ve ehliyetli alternatif sağlık hizmetlisine vakitlice yönlendirme yapma görevinin sarih bir şekilde yüklenmesi;
 - ret imkanının sadece doğrudan verilen hizmet ile alakalı olarak sunulması;
 - hizmetin reddi için izin, sadece bireysel olarak mesleğini icra eden doktorlar için verilmesi, kurumsal bir politika veya uygulama olarak benimsenmesine imkan verilmemesi;
- ← cinsel ve üreme sağlığı hizmetleri sunmaya ehil ve istekli yeterli sayıda sağlık personelinin kamu ile özel sektörde ayrıca kentlerde ve kırsal alanlarda uygun dağılımının ve hazır bulunmasının sağlanması;
- ← vicdani veya dini gerekçelerle cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerini vermeyi reddeden sağlık personelinin sayısının izleneceği sistemlerin bütün ülkede ve tüm sağlık merkezlerinde kurulmasının sağlanması.

VII. Doğumda kadının insan haklarına saygı, bu hakların korunması ve bütün kadınların kaliteli anne sağlığı hizmetlerine erişiminin güvence altına alınması

- ← bütün kadınların karşılayabilecekleri kaliteli anne sağlığı hizmetlerine, doğum öncesi ve doğum sonrası bakım da dahil olmak üzere, erişebilmesinin sağlanması için tedbirler alınması;
- ← uyruk veya göç statüsü temelli hukuki ve izlenen politikaların ürünü kısıtlamaların kaldırılması da dahil, anne sağlığı hizmetlerine erişimde belli grup kadınları dışarıda bırakan yasa ve politikaların değiştirilmesi;
- ← savunmasız bırakılmış gruplardan kadınlar için kaliteli anne sağlığı hizmetlerine eşit erişimin önündeki ekonomik, fiili ve toplumsal engellere yönelik etkili programlar ve stratejilerin tesis edilmesi;
- ← anne sağlığı sonuçları hakkında ayrıştırılmış veri toplanması ve değerlendirilmesi ve anne ölümü takip ve denetimlerinin sistematik ve uluslararası en iyi uygulama ve kılavuz ilkelere uygun şekilde yapılmasının sağlanması;
- ← hamilelik ve doğum bağlamında kadınların akıl ve ruh sağlığı ile duygusal bütünlüklerini korumak üzere etkili önlemlerin alınması;
- ← anne sağlığı hizmetlerinde, kadına karşı fiziksel ve sözlü tacizin, ayrıca gayriresmi ödeme alınması veya rüşvet gibi uygulamaların etkili bir şekilde yasaklanması, soruşturulması ve bunlara yaptırım uygulanması;

- ← kadınların aydınlatılmış onamına saygının üstün tutulduğunun garanti edilmesi ve doğumun her aşamasında kadınların aydınlatılmış bir şekilde kararlarını kendilerinin vermelerinin öncelikli tutulması;
- ← her kadının doğum sırasında ehliyetli bir doğum görevlisinden yardım alabilmesinin sağlanması.

VIII. Cinsel ve üreme sağlığı hizmetleri çerçevesinde cebri uygulamalara son verilmesi ve kadınların aydınlatılmış onamları ile karar almalarının güvence altına alınması

- ← kadınların aydınlatılmış şekilde karar almalarını olumsuz olarak etkileyen, sair mülahazaların öncelik kazanmasına imkan veren, veya yaş veya engellilik temelli olanlar dahil belli bazı gruplardan kadınlara karşı ayrımcılık içeren hasta rızasına ilişkin yasalar, politikalar ve uygulamalarda değişiklik yapılmasıyla bütün cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetleri bağlamlarında kadınların aydınlatılmış onamlarının güvence altına alınması;
- ← doğum veya jinekolojik muayene sırasında zor kullanma, zorla kısırlaştırma, zorla doğum kontrolü, zorla kürtaj, doğum sırasında rızaya dayanmayan müdahaleler veya gerekli ağrı kesici uygulanmaksızın dikiş atılması gibi cinsel ve üreme sağlığı hizmetlerindeki tüm cebri uygulamaların önlenmesi, tazmin edilmesi ve yaptırımla karşılanması.

IX. Bütün kadınların cinsel ve üreme sağlıklarının ve haklarının ihlalleri halinde etkili hukuk yollarına erişimlerinin güvence altına alınması

- ← kadınların cinsel ve üreme haklarının geçmiş, sistemik ihlallerinin giderilmesi için gecikmeksizin harekete geçilmesi, devletin sorumluluğunun tanınması ve bütün mağdurlar için insan haklarına uygun tazminat planlarının ortaya konması;
- ← kadınların cinsel ve üreme sağlıkları ile haklarının her tür ihlalinin gecikmeksizin, etkili, eksiksiz ve tarafsız bir şekilde soruşturulması, faillerin sorumlu tutulabilir olmalarının ve bütün mağdurların ihlalin ağırlığı ile orantılı, her tür onarım, tazminat ve tekrar edilmeme güvenceleri dahil, etkili hukuk yollarına erişimlerinin sağlanması;
- ← cinsel ve üreme sağlıkları ile hakları ihlal edilen tüm kadınlara, şart olan akıl ve ruh sağlığı ile fiziksel sağlık hizmetleri de dahil olmak üzere gerekli tüm rehabilitasyon hizmetlerinin verilmesi ve destek mekanizmalarının sağlanması;
- ← ilgili yargı ve onarım süreçlerinin kadınları yeniden mağdur etmediğinden, travmaya uğratmadığından ve adalet arayan kadınların, haysiyetlerine ve insan haklarına saygılı bir biçimde karşılandıklarından emin olunması;

- ← zamaşıımı ve sair usuli engellerin kadınların cinsel ve üreme sağlıkları ile haklarının ciddi veya sistemik ihlalleri için giderim elde etmelerine mani olmamasının sağlanması;
- ← kadınların cinselliği ve üreme fonksiyonlarına ilişkin stereotiplerin, önyargıların ve varsayımların karar süreçlerini etkilemesine engel olunması amacı da dahil olmak üzere, cinsiyet eşitliği ve kadınların cinsel ve üreme sağlığı ile hakları üzerine yargı mensuplarına, kolluk kuvvetlerine ve sağlık çalışanlarına eğitim verilmesi.

X. Hukukta ve uygulamada, kesişimsel ayrımcılık ve ayrımcılığın muhtelif biçimleri de dahil olmak üzere ayrımcılığın sona erdirilmesi ve bütün kadınlar için cinsel ve üreme sağlığı ile haklarından faydalanmada eşitliğin güvence altına alınması

- ← kadınların cinsel ve üremeye ilişkin haklarını aşındıran zararlı cinsiyet normları, stereotipler, varsayımlar ve damgalamalarla da mücadele ederek biyolojik cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve diğer temellere dayanan ayrımcılığa karşı, kamuoyunun bilgilendirilmesi, farkındalık sağlanması ve eğitim programları vasıtasıyla da, etkili ve kati bir şekilde harekete geçilmesi;
- ← savunmasız bırakılmış gruplardan kadınların cinsel ve üreme sağlıkları ile haklarının ileri götürülmesi için hedefe yönelik strateji, politika ve programların oluşturulması ve hayata geçirilmesi ve kaliteli cinsel ve üreme sağlığı hizmetlerine erişimde bu kadınların karşılaştıkları özel ve daha da vahim hale gelen ekonomik, fiili ve toplumsal zorlukların tamamen ortadan kaldırılması;
- ← sadece biyolojik cinsiyete göre değil, ilaveten, en azından, yaş, engellilik, etnik köken, uyruk ve sosyo-ekonomik statüye göre de kadınların cinsel ve üreme sağlığı hakkında ayrıştırılmış veri toplanması için insan haklarıyla bağdaşan etkili sistemlerin kurulması;
- ← yaş, engellilik, cinsel kimlik, medeni hal, göç statüsü, uyruk veya cinsel yönelim temelleri de dahil olmak üzere belli bazı gruplardan kadınlar için cinsel ve üreme sağlığı hizmetlerine erişimi kısıtlayan ayrımcı yasaların yürürlükten kaldırılması ve politikaların terk edilmesi;
- ← çatışma ve krizden etkilenen kadınlar, ülke içinde yerinden edilmiş olanlar, mülteciler, göçmenler, ergenler, ileri yaştaki kadınlar ve HIV pozitif kadınlar da dahil, savunmasız bırakılmış tüm kadınların özel sağlık ihtiyaçları ile bireysel hal ve şartlarına cevap verir nitelikte cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine erişmelerinin temin edilmesi;
- ← çatışma bölgelerindeki veya alıkoyma merkezlerindeki kadınlar, insan kaçakçılığı mağdurları, sığınmacılar ve mülteciler de dahil, cinsel şiddete maruz bırakılan tüm kadınların, acil doğum kontrolü, güvenli kürtaj

hizmetleri ve HIV temas sonrası profilaksiyi de içeren kapsamlı cinsel ve üreme sağlığı hizmetlerine erişmelerinin güvence altına alınması.